

In Psalmen als 42, 43, 77, 27, 69, 102, 44, 88 en 102, hoort ge David en Asaf en andere heilige zangers, evenals de Bruid in het derde hoofdstuk van het Hooglied, wel roepen en klagen uit geestelijke verlatenheid, maar vindt ge, evenals bij Job, geen spoor van de beklemming en de vreeze, die de onvermijdelijke schaduw zijn van verlatenheid om der zonde wil. Integendeel, slag op slag vangt ge, als bij Job, ook van hun lippen op woorden van brandende liefde en van onbedwingbaar verlangen naar het licht van Gods aangezicht, het getuigenis eener goede consciëntie en de belijdenis van een onwrikbaar vertrouwen in de toekomst. — In plaats dat de weg naar Gods troon hun, als schuldigen voor God en hun eigen consciëntie zou toegesloten zijn — staat hun de toelucht tot hun Vader in de hemelen open. Alleen maar: ze zien niet het licht van zijn aangezicht, ze smaken niet het zoet zijner gemeenschap, en ze zien nergens het dagen van zijn heil.

Zullen we ons hierover verwonderen? Zullen we het in strijd achten met de liefde Gods tot zijn volk en met zijn lust aan hun geluk en zaligheid?

Maar daarvoor zouden we in de eerste plaats het boek Job niet moeten kennen; en in de tweede plaats niet moeten weten — ook bij ervaring, ja, juist bij ervaring, hoe de kinderen van den Vader in de hemelen noodig hebben, door onthouding van de genieting van 's Vaders gunst en gemeenschap, geoefend te worden in het vertrouwen op Hem, ook als ze geen licht zien (Jes. 50: 10); telkens opnieuw en altijd beter te leeren verstaan, dat het zoet van Gods gemeenschap en de vreugde zijns heils altoos geschenken blijken van vrije genade; de nabijheid huns Gods meer en beter te leeren waardeerden; tegen al wat scheiding tusschen hen en hun God kan maken te naarstiger te leeren waken, en door de toekomst altijd meer verzekerd te worden van Gods onveranderlijke trouw.

Maar — ik gaf reeds meer dan van me gevraagd werd — ik mag hier geen verhandeling gaan schrijven over „geestelijke verlatenheid“. Wie daarover meer licht wenscht, schaffe zich het boekje met dien titel van Voetius aan.

Laat me alleen nog dit hieraan mogen toevoegen, dat we, om te onderscheiden, of een tijdelijke verlatenheid die ons overkomt, een bestraffing of een beproeving is, ernstig ons hart en onze wegen hebben te doorzoeken, ons oor moeten te luisteren leggen naar de stem onzer consciëntie, en er acht op hebben te geven, of we al of niet opening hebben voor ons gebed.

V.

F.

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELIJKE SCETSEN

Michael Faraday.

II.

Hoezeer Faraday zich intusschen reeds een wetenschappelijke naam had verworven, bleek wel uit zijn benoeming in 1824, tot lid van de Royal Society, hetzelfde wetenschappelijke genootschap waarvan de portier hem, twaalf jaar geleden, onverrichterzake naar huis had gestuurd. Op zichzelf genomen kunnen de onderzoekingen in de eerste tien jaar na zijn huwelijk al belangrijk genoeg geacht worden, om hem den naam van een groot natuurkundige toe te kennen, maar zijn grootste ontdekkingen vallen in de daaropvolgende tienjarige periode. De meest beroemde daarvan is de ontdekking van het verschijnsel der elektro-magnetische inductie, welke ontdekking den grondslag heeft gelegd voor de ontwikkeling der moderne electrotechniek. Faraday's onderzoekingen, vooral die op het gebied der electriciteit, trokken spoedig in binnen- en buitenland de aandacht. De universiteit van Oxford promoveerde den gewezen courantenjongen tot doctor honoris causa in de natuurwetenschappen, buitenlandse genootschappen en universiteiten bejeverden zich zijn naam aan zich te verbinden. In 1838 is hij reeds van negen en twintig binnen- en buitenlandse wetenschappelijke instituten, genootschappen en academies eere-lid, lid of corresponderend lid. Het was in deze periode, waarin de wetenschappelijke onderscheidingen hem onophoudelijk toevloeden, dat hij gekozen werd tot ouderling in de broederschap der Sandemanianen. Drie en een half jaar vervulde hij deze functie, die ook medebrengt, dat hij om den anderen Zondag preekte. Geheel vreemd was deze taak hem niet, want van tijd tot tijd was hem reeds door de ouderlingen het houden van een predikatie opgedragen. Nu geschiedde het echter regelmatig. En deze taak werd met niet minder nauwgezetheid en toewijding vervuld, dan zijn wetenschappelijke. Toch scheen zijn succes als predikant daaraan niet evenredig. Bence Jones, zijn biograaf, merkte hier-

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Wat hebt gij met Mijn kinderen gedaan?

Daar zijn sociale misstanden, die wij allen veroordeelen en die toch blijven bestaan. Een beroep op de economische noodzakelijkheid is dikwijls bij de hand, als de consciëntie getuigt, dat wij niet in den rechten weg zijn. De concurrentie met de buitenlandse industrie, de rentabiliteit van ons bedrijf, de moeilijkheid om geschikt personeel te krijgen, de hooge loonen der volwassenden, dit alles speelt zoo heel licht in onzen gedachtengang een rol, en dikwijls een grotere rol, dan Gods Woord ons toelaat.

Wij klagen, en er is reden voor, over slechte tijden en malaise, maar wij vergeten al te veel, dat voor alle leven, ook voor het economische leven geldt, dat wie zijn weg wel aanstelt, het heil Gods zien zal en dat in het houden van Gods geboden groote loon is.

De ergelijke kinderexploitatie van het midden der vorige eeuw is door de wetgeving vrijwel onmogelijk gemaakt. Voor een redelijke schoolopleiding bestaat voldoende gelegenheid, niet al te vroeg mag het kind de werkplaats of de fabriek betreden, en als hij omstreeks zijn 14e levensjaar door de fabriekspoort wordt opgezogen, dan vindt hij nog allerlei beschermende bepalingen, die niet genoeg kunnen worden gewaardeerd.

Maar toch laat de wet, hoezeer ze beschermend optreedt, nog ruimte voor allerlei verhoudingen, die wij niet dan veroordeelen moeten en een van die meest verkeerde dingen is de mogelijkheid om in twee ploegen te werken.

Wij verstaan, dat dit voor de industrie een groot voordeel heeft. De machines kunnen immers tweemaal zoo lang draaien als gewoon, de productiekosten gaan daardoor zeer belangrijk naar omlaag, wij het nuttige effect der machines zooveel grooter wordt.

Wij hebben echter tegen het tweeploegenstelsel groote bezwaren, even groot als tegen niet dringend noodzakelijken continu-arbeid, wij het leven der arbeiders door deze regeling geheel wordt ontwricht, het huiselijk leven gedood, de mogelijkheid van kerkelijk, sociaal en politiek meeleven wordt afgesneden.

Dubbel ernstig wordt ons bezwaar, als men ook de jeugdige personen in een tweeploegenstelsel laat meedraaien. Dan klemmt nog sterker het ontbreken van de gelegenheid tot ontwikkeling, dan komen ook andere bezwaren van fysieke en morele aard onze tegenstand versterken. En als men de gelegenheid opentstelt ook voor jonge meisjes en

over op: „men kan zeggen dat niemand kon doceeren zooals Faraday, maar dat menigeen met meer succes kon preeken.“ Zeer te verwonderen was dat eigenlijk niet. Faraday was een welsprekend docent, maar alle oratorie was hem vreemd. Bij zijn colleges stelde hij zichzelf den eisch, dat zijn betoog strikt logisch moest zijn, dat geen zin mocht worden herhaald, geen woord te veel gezegd en alle heftigheid moest worden vermeden. En al kan men wel zeggen, dat menige preek aan waarde zou winnen als de predikant eens poogde zich aan deze voorschriften te houden, toch blijft het ook waar, dat een preek en een wetenschappelijk betoog twee verschillende dingen zijn. Faraday preekte steeds uit het hoofd, maar hij prepareerde zich met de uiterste zorg. Op de voor- en achterzijde van een correspondentiekaart maakte hij beknopte aantekeningen, die laten zien hoe systematisch zijn gedachtengang was en hoezeer hij zich daarbij hield aan de uitspraken van Gods Woord. Elke gedachte wordt kort aangeduid, met vermelding van den tekst, waarin deze gedachte wordt uitgedrukt. Als het meest treffende in zijn preek vindt men dan ook vermeld de vlotheid, waarmee hij zijn „betoog“ ondersteunde met teksten uit het oude en het nieuwe Testament. „Zijn bedoeling scheen te zijn zooveel mogelijk gebruik te maken van de woorden der Schrift, en zijn eigen woorden zooveel mogelijk te beperken“. De eerbied voor Gods Woord, die aan dit streven ten grondslag lag, spiegelde zich ook in de devotie in zijn optreden, die maakte, dat zelfs het eenvoudige voorlezen van een gedeelte uit den Bijbel bij zijn hoorders een diepen indruk achter liet.

Onwillekeurig doet zich de vraag voor: „hoe stond deze Christen-natuurkundige tegenover de vraag naar de verhouding tusschen geloof en wetenschap, de vraag die ook in de vorige eeuw zooveel hoofden en harten bezighield?“ Het antwoord hierop geeft hij zelf in een brief aan een dame, die, als blijk van haar vereering voor zijn persoon en werk, hem verzocht had, bij zijn onderzoekingen behulpzaam te mogen zijn. Dit antwoord is weer een voorbeeld van de vriendelijkheid en hoffelijkheid waarmee hij gewend was zijn correspondentie te voeren, zoowel als van de eerlijkheid en oprechtheid van zijn karakter: „Uw vertrouwen in mij eischt omgekeerd het mijne tegenover U, en inderdaad, ik aarzel niet dit te geven bij geschikte

vrouwen, om in een tweeploegenstelsel te arbeiden, dan voelen we toch in ons hart den weerstand dubbel sterk naar boven komen, dan moeten wij hiertegen geen lauw maar een vlammend protest doen hooren.

Ge moet er eens uw eigen dochter van 15 of 16 jaar op aanzien. Ge zoudt toch niet willen, ge zoudt toch niet toelaten, dat dit kind 's morgens vóór vier uur reeds van huis moest naar de fabriek, of in de andere ploeg eerst om 12 uur 's nachts thuis kon zijn? Dat zij van haar heengaan van huis, tot het weer komen van haar arbeid langer dan 12 uur, soms zelfs meer dan 14 uur per dag in het haam is? En als de economische omstandigheden het u moeilijk maakten, zoudt ge den welgever zeggen, die dergelijke uitwassen onmogelijk maakte.

Minister Verschuur heeft in den loop van het vorig jaar de zaak aangebonden. Hij wil in elk geval beperking aanbrengen; of men straks deze werkverdeling verbiedt zal voor meisjes beneden 18 jaar, of voor alle vrouwen jonger dan 20 jaar, staat nog niet vast. Maar dat men iets zal doen, stemt ons tot blijdschap. Want wij zijn er van overtuigd, dat hier toestanden bestaan en gevaren schuilen, die niet getolereerd mogen worden.

In den loop van 1929 is door de arbeidsinspectie een onderzoek ingesteld naar de arbeids- en levensomstandigheden der fabrieksarbeiders, die in twee ploegen werkten. Uit dat onderzoek bleek, dat het gewraakte euvel in 26 fabrieken voorkwam, in hoofdzaak in Brabant en Overijssel en dat het gold 1865 arbeiders. Van dit aantal waren er 122 gehuwd en van de ongehuwden plm. 1200 beneden 20 jaar.

De textielindustrie in Twente en de kunstzijdefabriek in Breda blijken in hoofdzaak aan deze ongunstige arbeidsverhoudingen schuldig te zijn. In de overige fabrieken en provinciën kwam een soortgelijke werktijdregeling slechts sporadisch voor.

Zooals wij reeds aanduidden, is deze werktijdregeling oorzaak, dat de meisjes de eene week vroeg op moeten staan, en de volgende week zeer laat naar bed gaan, terwijl om te komen tot een werkdag van 8½ uur, soms dagen moeten worden gemaakt, tengevolge van de afstanden, van 14 uur en langer.

In de textielindustrie brengt 38 pct. der werkende vrouwen den schafttijd in de fabriek of buiten op straat door. Zij die wonen in de onmiddellijke nabijheid der fabrieken kunnen thuis hun rust- en stensuren doorbrengen.

Maar er zijn er onder die minder gelukkig zijn. Plm. 10 pct. dezer arbeiders krijgt gedurende een der beide weken, waarin in afwisselende ochtend- en avondploeg wordt gewerkt, geen warm eten, 1½ pct. krijgt dit nimmer, 1 pct. alleen op Zondag. Daartegenover staat, dat sommige zorgzame moeders, begrijpend dat extra voeding noodig is, zorgden, dat er zoowel vóór het gaan, als

gelegenheden. Maar deze zijn, denk ik, zeer zeldzaam, want, naar mijn meening, is godsdienstige discussie in het algemeen vruchteloos. Er is geen filosofie in mijn godsdienst. Ik behoor tot een zeer kleine en verachte secte van Christenen, bekend, indien al bekend, als de Sandemanianen en onze hoop is gegrond in het geloof in Christus. Maar hoewel de werken Gods in de natuur nooit bij eenige mogelijkheid in tegenspraak kunnen komen met de hoogere dingen, die tot ons toekomstig leven behooren, en met alle ding, dat op Hem betrekking heeft, Hem steeds moeten verheerlijken, toch acht ik het volstrekt niet noodzakelijk, de studie der natuurwetenschappen en godsdienst te verbinden (te together), en, in mijn omgang met mijn medeschepselen, zijn het godsdienstige en het natuurwetenschappelijke altijd twee onderscheiden (distinct) dingen geweest.

Toch, hoezeer hij onderscheid maakte tusschen zijn religieus en zijn wetenschappelijk leven, gescheiden waren deze twee voor hem toch niet. Zoo eindigt hij een cursus over fysieke chemie met de woorden: „En daarom, omdat onze natuurwetenschap ons deze dingen laat zien, moet zij ons er toe leiden te denken aan Hem, die ze heeft gemaakt, want er is gezegd door één, die een autoriteit bezit, welke uitgaat boven die, welke door deze dingen wordt verlegenoordigd, dat „Zijn onzienlijke dingen van de schepping der wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien worden, beide zijn eenewige kracht en Goddelijkheid“.

Zijn erkenning van de H. Schrift als Gods Woord blijkt wel zeer duidelijk uit zijn antwoord op een vraag naar de beteekenis der Revivals en het nut van opwekkings-samenkomsten. „De Revivals kunnen den Christen, wien door God (door Zijn Woord en Heiligen Geest) geleerd is, te vertrouwen in de belofte der Zaligmaking door het werk van Jezus Christus, niet beroeren. Hij vindt zijn gids in het Woord van God... Hij ziet niet uit naar eenige zekerheid boven die, welke het Woord hem geven kan... De christelijke religie is openbaring en die openbaring is het Woord van God... En indien het in Gods genade Hem mocht behagen, dat iemand, ziende de ontroering om hem heen, er toe geleid mocht worden zijn wegen te herzien, dan zal het alleen zijn in het Woord der Getuigenis, het Woord van God, dat hij de openbaring zal vinden van den nieuwen en levenden Weg, waardoor hij zich

bij het th
nuttigd.

De gehu
door een
het overgr
reiden.

Dat het
staat voor
waarin m
gunstigste
men dikw
genoot een
zijde-indus
4¼ uur n
dus gemid
18 jaar in
een gemei

Wat de
er zijn bij
dingen aa

Te Bre
vraagd, of
met ander
tweeën n
eenigen ti
den, behou
gerlei mol

Een me
tot 12 uur
enkel huis
eveneens
werd te

Een 15
3¼ uur

ploeg te k
klaarde,
is, haar
's nachts
durft. Ze

van de st
stonden ge
per week
maken va

Een an
uitzag, de
maal was
op een f
fiets wilde
aankleiden

Het ont
om de le
meisjes v

Uit de
zorgzaam
den door
door ook
om haar
uit te kr
ging, om

mag verbr
Christus"

Farada
harmonie
beslisthe
trots aan

Alle ee
de overtu
een overl
uitlating

wetensch
zijn. Toer
deering

werd aar
slist, om
daarover
lijke pers

deerende
uitvoerige
openlijk

Faraday
tot presie
dezelfde
verheffing

Michael
Toen

gebreken
betrouw
verminder
beslomme
zoeken, z

fend, en
lijkheid,
laatste v

„Perso
verlies
der be

1. ver
heid va
te drages

2. On
iconen d
vangen

3. Do
van iem
betrekkir
respec

4. Em
ren, na

del te arbeiden weersland n moeten wij inwend protest

van 15 of 16 uren, ge zoudt gens vóór vier fabriek, of in snachts thuis van huis, tot er dan 12 uur, i het haam is? n het u moei- zegenen, die kte.

loop van het il in elk geval is deze werk- s beneden 18 20 jaar, staat l doen, stemt an overtuigd, uren schuilen.

heidsinspectie ds- en levens- rs, die in twee bleek, dat het oorkwam, in dat het gold en or 122 ge- 1200 beneden

de kunstzijde- iak aan deze dig te zijn. In am een soort- dish voor. deze werktijd- e eene week de week zeer omen tot een oeten worden i, van 14 uur

der werkende of buiten op ddelijke nabij- rust- en etens-

gelukkig zijn. jgt gedurende isselende och- ; geen warm et, alleen op ommige zorg- voeding noo- het gaan, als

ik, zeer zeld- godsdienstige s. Er is geen ehoor tot een hristenen, be- emanianen en i in Christus. natuur nooit k kunnen ko- ous toekom- ; dat op Hem verheerlijken, odzakelijk, de godsdienst te omgang met astige en het onderscheiden

akte tusschen ijk leven, ge- m toch niet. sische chemie onze natuur- , moet zij ons e ze heeft ge- ie een autori- , welk door- dat „Zijn on- r wereld aan- zien worden. slijkheid”. s Gods Woord l op een vraag t nul van op- s kunnen den oord en Heil- in de belofte zus Christus, n het Woord nige zekerheid geven kan... en die open- indien het in dat iemand, er toe geleid, dan zal het is, het Woord t vinden van door hij zich

bij het thuiskomen, warm eten kon worden ge- nuttigd.

De gehuwde vrouwen, die in den regel niet meer door een moeder worden verzorgd, moeten voor het overgrote deel zelf hun warmen maaltijd be- reiden.

Dat het ook met de nachtrust niet al te best staat voor sommigen, spreekt vanzelf. De week waarin men in de morgenploeg werkt is de on- gunstigste; bij het werken in de middagploeg kan men dikwijls 'smorgens uitslapen. Weinig slaap genoot een meisje van 17 jaar, die in de kunst- zijde-industrie werkte, zij had in de eene week 4¼ uur nachtrust en in de andere week 7½ uur, dus gemiddeld 6 uur per nacht. Een meisje boven 18 jaar in Noord-Brabant sloeg dit record nog met een gemiddelde bedrust van 5½ uur per nacht.

Wat de morele zijde van deze kwestie betreft, er zijn bij het onderzoek gelukkig geen ergerlijke dingen aan het licht gekomen.

Te Breda werd veelal aan de arbeidsters ge- vraagd, of ze 'snachts alleen naar huis liepen of met anderen. De meesten gingen in clubjes of met tweeën naar huis, en zij, die 'snachts gedurende eenigen tijd alleen moesten lopen of fietsen, had- den, behoudens een enkele uitzondering, nooit eeni- gerlei molest of hinder ondervonden.

Een meisje van 18 jaar, dat 'snachts van 11½ tot 12 uur over een eenzamen weg, waaraan geen enkel huis stond, door bosschen moest lopen, had eveneens nooit last ondervonden. Bij slecht weer werd ze door haar 64-jarigen vader gehaald.

Een 15-jarig meisje, dat in de eene ploeg te 3¼ uur v.m. van huis gaat en in de volgende ploeg te kwart over twaalf 'snachts thuiskomt, ver- klaarde, dat haar 54-jarige moeder, die weduwe is, haar 'smorgens naar de tram brengt en haar 'snachts van de tram haalt, omdat ze niet alleen durft. Ze woont n.l. ruim drie kwartier lopen van de stopplaats van de tram en langs dezen weg stonden geen huizen. Haar moeder moest zodoende per week 5 of 6 maal een nachtelijke wandeling maken van 1½ à 2 uren.

Een ander 15-jarig meisje, dat er nogal aardig uitzag, deelde mede, dat ze 's avonds reeds drie maal was aangehouden door een onbekenden man op een fiets, die haar vasthield en haar op de fiets wilde medenemen. Zij verklaarde hiertoe nooit aanleiding gegeven te hebben.

Het ontbrekt niet aan sterk sprekende motieven, om de leeftijdsgrens voor de in ploegen werkende meisjes van 15 tot 18 jaar te verhoogen.

Uit de antwoorden kon men ook afleiden, dat zorgzame moeders dikwijls een sloverig leven had- den door den ploegdienst harer dochters, waar- door ook de moeder de eene week vroeg opstond om haar geldverdiensster behoorlijk gevoed de deur uit te krijgen en de andere week laat naar bed ging, omdat ze het niet vertrouwde en daarom

mag verhoogen in te gaan in het koninkrijk van Christus.

Faraday's karakter vertoont een merkwaardige harmonie van uiterste bescheidenheid met volkomen beslistheid, die soms den vorm van een rechtmatigen trots aanneemt.

Alle eerbewijzen hem aangedaan, ontvangt hij in de overtuiging, dat hij ze ternaauwernood verdient, een overtuiging, die blijken meer dan één openlijke uittaling voortvloekt uit de erkenning, dat zijn groote wetenschappelijke gaven hem door God geschenken zijn. Toen hem echter door de regeering, als waar- deering voor zijn hooge verdiensten een toelage werd aangeboden, weigerde hij beleefd maar be- slist, omdat Lord Melbourne bij het onderhoud daarover, zich over de toelagen aan wetenschappe- lijke personen in het algemeen een minder waar- deerende opmerking liet ontvallen. Pas na een zeer uitvoerige briefwisseling, waarin Lord Melbourne openlijk zijn spijt over het gezegde betuigde, kwam Faraday op zijn weigering terug. Zijn benoeming tot president van de Royal Society wees hij met dezelfde bescheidenheid en beslistheid af als zijn verheffing in den adelstand. Hij wilde „eenvoudig Michael Faraday blijven”.

Toen hij voelde, dat de ouderdom met zijn gebreken nader kwam, zijn geheugen minder betrouwbaar werd en zijn krachten begonnen te verminderen, trok hij zich geleidelijk uit zijn vele beslommingen terug, niettegenstaande vele ver- zoeken zijn werkzaamheden voort te zetten. Tref- fend, en hoogst karakteristiek voor zijn persoon- lijheid, zijn de notities die hij maakte voor zijn laatste Vrijdagavond-college in 1862.

„Persoonlijke verklaring — gelukkige jaren hier; verlies van geheugen en physisch lijden der hersenen:

1. veroorzaakt — aarzeling en onzeker- heid van de overtuiging die de spreker heeft voor te dragen (to urge);

2. Onbekwaamheid aan den geest te ont- leenen de schatten van kennis, die hij vroeger ont- vangen heeft;

3. Dofheid en vergeetachtigheid ten aanzien van iemands vroegere norm (self-standard) met betrekking tot recht, waardigheid en zelf- respect;

4. Ernstige plicht recht te doen aan ande- ren, nu onbekwaamheid daartoe;

's avonds laat haar kind tegemoet ging en nog wat warm eten voor haar klaar maakte, omdat opge- warmd eten zoo onsmakelijk is.

Wij schreven hier aan het slot woordelijk over wat het verslag ons mededeelt. Is het nu werkelijk zoo, dat deze toestanden bestendig mogen blijven? Zouden wij, het zij nog eens herhaald, willen dat onze eigen kinderen dezen weg gingen? Indien niet, kunnen wij het dan verantwoorden, dat men zoo met Gods kinderen leeft?

Is de industrie, de economie, de winst, het eerste in ons leven? Moet er ook hier niet zijn het ge- tuigenis van de Christenen om voortgaande refor- matie?

G. BAAS Kzn.

HET BOEK VAN DE WEEK

Gerard Knuvelde: Het Rampjaar 1830.
Paul Brand, Hilversum. 1930.

Een vorig maal hebben we bij de bespreking van Maurits Jossens De Belgische Opstand uiteengezet dat deze omwenteling een Fransche commune was op Dietsch territoir, dat de Zuidelijke bevolking in de aanvang en de volksvertegenwoor- digers ook later aan definitieve scheiding niet heb- ben gedacht, en dat het slagen der opstandelingen op beslissende wijze is bevorderd door de misgrepen der regeering in de eerste revolutiedagen.

Hiermee zijn wel zeer principiële kwestie's be- sproken, maar is nog gansch niet alles gezegd. Daarbij is vooral één belangrijke factor verwaar- loosd, n.l. de geschiedenis der moeilijkheden tijdens de vijftienjarige periode der vereeniging. Hierop wilden we de aandacht vestigen naar aanleiding van 't uitstekend, zóór populair geschreven boek van Gerard Knuvelde: Het Rampjaar 1830.

Hoe was de toestand in Zuid-Nederland op poli- tiek en cultureel gebied, toen Noord en Zuid in 1815 definitief werden vereenigd?

Na de tachtigjarige vrijheidsoorlog was het eerste onder de krachtige zegenrijke regeering van de Oranjeprinsen geworden tot één der belangrijkste landen van het continent. Zuid-Nederland daaren- tegen was blijven zuchten onder de Spaansch-Oosten- rijksche macht. In 1793 werden deze gewesten door Frankrijk geannexeerd en bleven twintig jaar lang deel uitmaken van het meest veroveringszuchtige land van Europa. In deze periode droomden de Fransche geest en cultuur, die altijd vanuit het Zuiden werkzaam waren geweest, met kracht door. Wel was het Dietsch bewustzijn niet algeheel ge- storven (we denken aan de Brabantse boeren- opstand van 1789, waarin de kreet weerklonk:

Terugtrekken”.

In 1865 ontvangt hij van een der zonen van den koning een uitnodiging op zijn landgoed in Twickenham te komen logeeren. Hij antwoordt, dat zijn zwakheid en ouderdom hem dit niet toelaten en zegt dan: „Ik huig voor Hem, die de Heere van allen is en hoop geduldig te mogen blijven wachten op Zijn tijd en op de wijze waarop hij mij wil vrijmaken (release) overeenkomstig Zijn Godde- lijk Woord en de groote en kostbare beloften waar- door Zijn volk deelgenoot gemaakt wordt in de Goddelijke natuur.”

Zijn hoop ging over in vervulling toen hij op 25 Augustus 1867, gezeten in den stoel op zijn studeerkamer, kalm en vredig ontsiep. Overeen- komstig zijn uitdrukkelijken wensch, werd hij be- graven, „op de meest eenvoudige wijze, in tegen- woordigheid slechts van zijn eigen verwanten, op het eenvoudigste plekje grond (simplest earthly place)” en dekt een „steen van de gewoonste soort (most ordinary kind)” zijn graf in het Highgate kerkhof.

We hebben Faraday genoemd een christen-natuur- kundige. Het is waar, hij maakte een sterk onder- scheid tusschen zijn religieus leven en zijn weten- schappelijke bezigheid, en zijn voorbijgaan aan alle problemen in de verhouding van geloof en weten- schap, doet vooral den Gereformeerde vreemd aan. Daarover kan allereerst worden opgemerkt, dat, zoo- als er naar zijn eigen zeggen, weinig filosofie in zijn religie was, ook in zijn wetenschap de philo- sophie niet op den voorgrond stond. Niet de wijs- geerige bespiegeling over de gronden van het natuurwetenschappelijke kennen, was de dagelij- sche bezigheid van zijn geest, maar de bestu- deering van de natuur zelf, het nauwkeurig en met eerbied luisteren naar het antwoord dat de natuur zelf op de vragen van het experi- ment geeft. Zijn eerbied voor de feiten spreekt hijzelf bij herhaling uit, en hij doet dat met een ernst, die ongetwijfeld er mee samenhangt, dat de natuur voor hem overal en ten allen tijde is een sprake Gods. Zijn verbeeldingskracht en zijn com- binatie-vermogen waren verbluffend, zoodat hij ge- dachten en vermoedens uitsprak, waarvan de juist- heid pas veel later bleek, maar een enkel feit was voor hem voldoende een geheel gedachtenweefsel te doen scheuren. In hooge mate beantwoordde hij zelf aan het ideaal van den experimentator, dat hij

„Nederlanders blijft nu bijeen!”) doch: „Het zui- delijk volk kende zich zelf nauweliks meer als bloed- en stamverwant neder- lands” (Knuvelde).

Tijdens de Fransche periode waren in Vlaanderen Vlaamsche bladen verboden (onder de keizer mocht- ten ze verschijnen mits met Fransche vertaling), voor alle openbare lichamen was het Fransch de eenige, wettelijke taal. Adel en hogere clerusijver- den met kracht voor de verfransching der Vlaam- sche gouwen, de voornamere bourgeoisie volgde dit voorbeeld. Het Nederlandsch werd weggedron- gen naar stal en keuken.

Duidelijk is het, dat de twintigjarige enge aan- sluiting van geheel Zuid-Nederland, aan de Fransche culturele expansie-zucht een kans geboden heeft, geheel eenig in de historie. In 1815 waren Wallonië en Vlaanderen voorzoover het iets beteekende Fransch. Alleen het Vlaamsche lagere volk was oer-dietsch gebleven, maar tot machteloosheid ge- doemd wegens volslagen gemis aan alle hulpmid- delen en organen om haar karakter te versterken en — tot openbaring te brengen. De scherpe tegen- stelling tusschen geregeerde onmondigen en rege- rende cultuurdragers formuleert prof. Hamelius aldus: „een plebs zonder boeken, zonder dagbladen, zonder betrekkingen met de onderwezenen en een persoonlijke adeldom, ontoegankelijk voor al wie zich niet jaren lang in een vreemde tongval had geoefend”.

Toen de Vereeniging tot stand kwam, werd bij Nederland gevoegd een land, dat een paar eeuwen lang in vreemde knechtschap had doorgebracht en dat, na twintig jaar Fransche regeering, verfranscht was in onderwijs, cultuur, magistratuur, rechtspraak, leger. Daarbij geen contact onderhoudende met het grootste en sterkste Dietsche Stamland.

Met deze antecedenten moest Willem I rekening houden. Zij hebben de uitvoering van zijn taak, bepaald in overeenstemming met de wensch der mogendheden: een sterke, nationaal-gecentraliseerde eenheidsstaat aan Frankrijks Noordgrenzen te vor- men, oanoemelijk verzwakt. En toch waren het niet de moeilijkheden, voortvloeiende uit het ver- leden van het Zuiden, die hem deden struikelen, maar vóór alles de onjuiste kijk, welke de koning bleek te hebben op fundamentele en principiële regeeringskwestie's. De koning, voorgelicht door éénzijdig-hollandsche raadslieden, is er niet in ge- slaagd een sterk Nederlandsch besef in zijn nieuwe onderdanen te wekken. Neen, de fouten van de Koning hebben niet de Belgische Opstand tenge- volge gehad, deze omwenteling bewijst niet de on- vereenigbaarheid van Noord en Zuid als zoodanig, 1830 bewijst alleen dat de Franschen bij uitstek verstand hebben van revolutie-maken en intrigeeren, doch, — wel is het struikelend regeeringsbeleid van Willem I er oorzaak van geweest „dat — gelijk Knuvelde zegt — het nationaal-nederlands besef

aldus schetste: „Ijverig, doch voorzichtig. Experi- ment en analogie verbindend, wantrouwend tegen- over vooropgezette meeningen, hooger een feit acht- end dan een theorie, niet te haastig in het gene- raliseeren, en vóór alles bereid bij elke schrede de eigen meeningen opnieuw te toetsen, zoowel door overweging als door waarneming”. Men mag zeker niet zeggen, dat een dergelijke geestesge- steldheid niet wordt gevonden bij onderzoekers, die aan God geen plaats in hun leven geven. De ge- schiedenis leert het anders. Maar dat bij Faraday de eerbied tegenover Gods werk, en dus tegenover de feiten der natuur, samen met zijn devotie tegen- over Gods Woord, voortvloeiden uit zijn diep-religie- uze gezindheid, daaraan kan men moeilijk twij- felen. Wij spreken tegenwoordig graag over span- ning, ook over de spanning tusschen gelooven en weten. Wie naar die spanning in Faraday's leven zoekt, vindt daarvoor weinig of geen gegevens. Veel meer wordt men getroffen door de eenheid en harmonie van zijn geest. Men kan misschien zeggen, dat het niet bewogen worden door vragen naar de verhouding tusschen gelooven en weten, juist in dezen eenvoud zijn verklaring vindt, maar kan dan ook anderzijds opmerken, dat de harmonie voort- sproot uit de onwankelbaarheid van zijn religieus geloof. Bence Jones, de secretaris van de Royal Institution, die Faraday's leven beschreef en zijn brieven uitgaf, besluit deze uitgave met de woor- den: „Om het beeld te voltooien, moet nog een woord over zijn godsdienst gezegd worden. Zijn levensnorm (standard of duty) was hovennatuurlijk. Deze was niet gegrond op eenige intuïtieve ideeën van goed of kwaad; ook was ze niet gevormd naar eenige door tijd of plaats bepaalde gepastheid (ex- pediencies of time and place); maar zij was geheel gegrond op wat hij hield voor de openbaring van den Wil van God in het geschreven Woord, en ge- durende zijn geheele leven drong zijn geloof er hem toe te handelen naar de letter daarvan.”

G. J. SIZOO.

*) Het eeuwfeest van deze ontdekking, die op 29 Aug. 1831 plaats had, zal dit jaar op 21, 22 en 23 Sept. te Londen worden gevierd.

*) Het Engelsche „philosophy” kan hier zowel beteekenen filosofie als wijsbegeerte, als natural philosophy = natuur- wetenschap.